

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแบ่งปันและการปรับตัว ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียนการวิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมในส่วนของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ระบบการเกษตรของไทย

การเกษตร คือ การปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิต ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำประมง และการเกษตรผสมผสาน โดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติและเงินทุน เพื่อให้พืชและสัตว์เจริญเติบโตให้ผลผลิตต่างๆ (วิทยาลัยเทคโนโลยีอีสานเหนือ, 2558)

1) ความสำคัญของการเกษตร

การเกษตรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์อย่างมากมาจากพืชและสัตว์ ทั้งในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิต ตลอดจนในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงอีกด้วย

2) เกษตรกับชีวิตประจำวัน

ในอดีตมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ โดยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักจากป่ามากินเป็นอาหาร อาศัยอยู่ตามถ้ำหรือเพิงที่สร้างจากกิ่งไม้ ต่อมามนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูกพืช รู้จักเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตร ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน แม้วิทยาการต่าง ๆ จะเจริญก้าวหน้าขึ้น มนุษย์ก็ยังคงอาศัยผลผลิตที่ได้จากการเกษตรเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเช่นเดิมกล่าวคือ

2.1) เป็นวัตถุดิบในการผลิตปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยมนุษย์รู้จักเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตร นำไปประกอบอาหารรับประทาน สร้างความเจริญเติบโตแก่ร่างกาย นำส่วนต่าง ๆ ของพืชเส้นใยไปผลิตสิ่งทอหรือใช้หนังสัตว์ทำ

เครื่องนุ่งห่ม ปลูกป่าเพื่อนำไม้ไปเป็นอุปกรณ์การก่อสร้าง สร้างที่พักอาศัย อาคารสถานที่ ทำเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ต่าง ๆ และปลูกพืชสมุนไพร เพื่อนำไปใช้เป็นยารักษาโรค ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น

2.2) เป็นงานที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่เหลือจากการบริโภคใช้สอยประโยชน์ในครอบครัวไปจัดจำหน่ายแก่ผู้อื่นได้ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.3) เป็นแหล่งให้ความร่มรื่นสวยงาม การทำการเกษตรมิได้ให้ประโยชน์ทางด้านการบริโภคหรือการค้าเท่านั้น แต่ยังให้ความร่มรื่น ความเพลิดเพลิน ความสวยงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยอีกด้วย เพื่อให้คนได้ใช้เป็นที่ผ่อนคลายอารมณ์ เช่น การไปเที่ยวสวนธารณะ การเลี้ยงปลาสวยงาม เป็นต้น

2.4) ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สำหรับผู้ที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลัก สามารถทำการเกษตร เช่น ปลูกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เป็นงานอดิเรก เพื่อไม่ให้เวลาว่างนั้นเปล่าประโยชน์หรือแม้แต่ชานา หลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้วอาจปลูกถั่วในที่นาที่จะมีงานทำตลอดปี

3) ประเภทของการเกษตร

ประเภทของการเกษตร แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

3.1) การปลูกพืช มีหลายชนิด โดยลักษณะธรรมชาติของพืชแต่ละชนิดก็แตกต่างกันไป ซึ่งนักวิชาการเกษตรได้แบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น วิธีการปลูก ดูแลรักษา นำไปใช้ประโยชน์ สำหรับการศึกษาได้จัดแบ่งลักษณะการปลูกและดูแลรักษาเป็น 3 ชนิด ได้แก่

(1) พืชสวน หมายถึง พืชที่ปลูกในเนื้อที่น้อย สามารถให้ผลตอบแทนสูง ต้องการดูแลรักษามาก แบ่งย่อยได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

(1.1) ไม้ดอกไม้ประดับ ลักษณะการปลูก คือ นิยมปลูกไว้ในบ้านและบริเวณบ้านหรือในกระถางใช้พื้นที่ไม่มาก ใช้ตกแต่งอาคารสถานที่เพื่อความสวยงาม มีวิธีการดูแลรักษา เช่น รดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ยอย่างง่ายๆ อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

(1.2) พืชผัก ลักษณะการปลูก คือ ปลูกในแปลงเพาะปลูกหรือสวนผัก โดยเฉพาะวิธีการดูแลรักษา นอกจากจะดูแลรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ยตามปกติแล้วจะต้องกำจัดศัตรูพืชและมีการป้องกันแมลงต่างๆ อย่างดี ยกตัวอย่างพืชผัก เช่น หอม กระเทียม มะเขือ คื่นหว่า และผักกวางตุ้ง เป็นต้น

(1.3) ไม้ผล ลักษณะการปลูก คือ ปลูกในสวนผลไม้ หรือพื้นที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง เพราะต้นไม้จะเป็นไม้ยืนต้น อายุการให้ผลยาวนาน วิธีการดูแลรักษาพิเศษกว่า

ปกติ ต้องใส่ปุ๋ยบำรุงดิน ตกแต่งกิ่งและตรวจสอบคุณภาพ แมลง ศัตรูพืช ยกตัวอย่างไม้ผล เช่น มะม่วง เงาะ ทูเรียน มังคุดและลำไย เป็นต้น

(1.4) พืชไร่ หมายถึง พืชที่ปลูกโดยใช้เนื้อที่มาก มีการเจริญเติบโตเร็ว ไม่ต้องการดูแลรักษาเหมือนพืชสวน ส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุก มีอายุตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 1 ปี หรือมากกว่า ผลผลิตของพืชไร่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและชีวิตประจำวันของคนไทย โดยใช้บริโภคเป็นอาหารหลักและส่งเป็นสินค้าออกจัดเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากเช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย ถั่วต่างๆ ยาสูบ ฝ้ายและ มันสำปะหลัง เป็นต้น

(2) การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงมานานแล้ว โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ตามชนบท นอกจากจะประกอบอาชีพทำนาและทำไร่แล้วมักจะเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วยเพื่อใช้เป็นอาหาร แรงงาน ในการเพาะปลูก การขนส่งและเพื่อแก้เหงา ซึ่งปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ในแง่การใช้แรงงานลดน้อยลง แต่จะมีบทบาทมากในแง่ของการเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารเนื่องจากผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อสัตว์กันอย่างแพร่หลาย อีกทั้งยังสามารถส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์ แบ่งออกได้ดังนี้

- (2.1) เพื่อไว้ใช้บริโภค
- (2.2) เพื่อไว้ใช้แรงงาน
- (2.3) เพื่อประกอบอาชีพ
- (2.4) เพื่อเสริมรายได้
- (2.5) เพื่อใช้ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ทำเครื่องนุ่งห่มของใช้และรักษาโรค
- (2.6) เพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลิน
- (2.7) เพื่อใช้ประโยชน์ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์

(3) การประมง การทำประมงเป็นการเกษตรเกี่ยวกับการเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทุกชนิดของประเทศไทยซึ่งการทำประมงนี้สามารถสร้างรายได้ให้ประชาชน และประเทศเป็นจำนวนมาก การทำประมงในประเทศไทยสามารถแบ่งออกตามลักษณะของแหล่งน้ำได้ 3 ประเภท คือ

(3.1) การทำประมงน้ำจืด หมายถึง การทำประมงในแหล่งน้ำจืดตามบริเวณที่ต่างๆได้แก่การจับปลาในแม่น้ำลำคลอง การเลี้ยงปลาน้ำจืดในกระชัง การเลี้ยงปลาผลิตในบ่อ เป็นต้น

(3.2) การทำประมงน้ำเค็ม หรือการทำประมงทะเล หมายถึง การจับ กุ้งทะเล ปลาและปลาหมึก ตลอดจนการเลี้ยงหอยทะเลต่างๆ เช่น การเลี้ยงหอยแมลงภู่ การเลี้ยง หอยนางรม เป็นต้น

(3.3) การทำประมงน้ำจืด หมายถึง การทำประมงในบริเวณ เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่น้ำเค็มและน้ำจืด เช่น การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง การเลี้ยงปลานวลจันทร์ เป็นต้น

4) รูปแบบของระบบการเกษตรแบบยั่งยืน

ระบบเกษตรแบบยั่งยืน ประกอบด้วย 5 รูปแบบดังนี้ (1) วนเกษตร (2) เกษตรผสมผสาน (3) เกษตรทฤษฎีใหม่ (4) เกษตรอินทรีย์และ (5) เกษตรธรรมชาติโดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1) วนเกษตร (agroforestry)

จากสาเหตุของการตัดไม้ทำลายป่าที่ถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมาย การบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรกรรม เมื่อมีการขยายตัวของการทำเกษตรอย่างแพร่หลาย การผลิตเพื่อการค้าทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างกว้างขวางส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติตามมาทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรดินและน้ำ ทางออกในการรักษาหรือเพิ่มพื้นที่ป่าเอาไว้ คือ การทำระบบวนเกษตร (agroforestry) ระบบวนเกษตร จึงนับว่าเป็นรูปแบบเกษตรแบบยั่งยืนอย่างหนึ่ง เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรที่ถือเอาความสมดุลกับระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้เป็นหลักวนเกษตรจึงมีความหมายทั่วไป คือ ระบบการใช้ที่ดินเพื่อดำรงกิจกรรมการเกษตรต่างๆ ระหว่างต้นไม้ในพื้นที่ป่าระหว่างหรือไม้ยืนต้นที่ปลูกขึ้น โดยที่การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน และเกื้อกูลกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น

(1) วัตถุประสงค์ของวนเกษตร

วนเกษตรมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ 3 ประการ กล่าวคือ

- (1.1) การดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างพื้นที่ป่ากับการเกษตร
- (1.2) การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ
- (1.3) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

(2) หลักการและเงื่อนไขของวนเกษตร

(2.1) การมีต้นไม้ใหญ่และพืชหลายระดับ คือ การใช้ที่ดินมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและยังช่วยให้ระบบมีกลไกในการควบคุมตัวเอง และสามารถช่วยอนุรักษ์ดินได้เป็นอย่างดี

(2.2) การเลือกพืชเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับพื้นที่ คือ การใช้ประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันของพืชสัตว์และป่าไม้ ซึ่งจะใช้ประโยชน์ ดังนี้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อระดับเกษตรในไร่นาเพิ่มเสถียรภาพและความยั่งยืนของการผลิต ประสิทธิภาพของการใช้ที่ดิน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการเกษตรที่ทรุดโทรมให้ฟื้นฟูกลับคืนดีขึ้น และยังลดปัญหาความเสียหายจากการทำลายของโรคและศัตรูพืช

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจระดับประเทศทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชนบทดีขึ้นจากการที่โภชนาการของตนเอง สามารถแก้ไขปัญหารอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองได้ สามารถหมุนเวียนทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดเป็นผลพลอยได้ เช่น แรงงานสัตว์ แก๊สชีวภาพ และช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยส่วนรวมของประเทศ

การใช้ปุ๋ยธรรมชาติโดยจะได้รับประโยชน์เต็มที่และไม่รบกวนระบบนิเวศของป่าไม้โดย การเพิ่มอินทรีย์วัตถุ ธาตุในโตรเจนให้กับดิน การปลูกปุ๋ยในลักษณะพืชตระกูลถั่วคลุมดิน ปุ๋ยพืชสดเพื่อคลุมวัชพืช จะทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และปลูกพืชคลุมดินเพื่ออนุรักษ์หน้าดิน

(3) รูปแบบของวนเกษตร มีอยู่ 3 ระบบ คือ

(3.1) ระบบปลูกป่า-นาไร่ (agrisylviculturalsystem) มีความแตกต่างเพราะการปลูกพืชกสิกรรมและการปลูกป่านั้น เป็นการทำการเกษตรในที่ดินอันเป็นของรัฐ และรัฐยังถือว่าไม้ที่ปลูกนั้นเป็นของรัฐ นอกจากพืชกสิกรรมเท่านั้นที่จะเป็นของราษฎร

(3.2) ระบบปลูกป่า-หญ้าเลี้ยงสัตว์ (sylvopastoralsystem) เป็นการผลิตปศุสัตว์มาวมกับการปลูกป่า กระทำทั้งในลักษณะของการปลูกป่าเพื่อใช้ส่วนต่างๆ ของต้นไม้เพื่อการเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อหวังประโยชน์จากไม้โดยตรง หรือการปลูกหญ้าเสริม หรือการเลี้ยงปศุสัตว์ในสวนป่า ปศุสัตว์ช่วยในการกำจัดหญ้า

(3.3) ระบบเลี้ยงสัตว์ปลูกป่า-นาไร่ (agrosylvopastoral system) ระบบที่มีตัวแปรหรือปัจจัยอยู่ร่วมกันถึงสามอย่างถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างประณีต ปัจจัยทั้งสามอย่างที่ว่ามานี้หากสภาพการณ์ต่างๆเหมาะสมและสมบูรณ์แล้วก็ไม่เป็นปัญหาต่อการทำงาน

4.2) เกษตรผสมผสาน (integrated farming)

การเกษตรผสมผสานเป็นการจัดระบบกิจกรรมการเกษตรได้แก่ ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ประมง ให้มีการผสมผสานและเกื้อกูลในการผลิตซึ่งกันและกัน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม เพิ่มความสมบูรณ์ของอาหารพืชหรือสัตว์การทำเกษตรหลาย ๆ อย่างร่วมกันทำให้เกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตเพิ่มขึ้น

ตลอดจนไม่เสี่ยงต่อสภาวะการขาดทุนจากราคาผลผลิตเพียงอย่างเดียวที่มีราคาไม่แน่นอนปัจจุบัน
รัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางในการทำการเกษตร เช่น

เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ส่งเสริม
สนับสนุนให้เกษตรกรได้บริหารและจัดการเกี่ยวกับดิน น้ำ ให้มีประโยชน์สูงสุดเพื่อบังเกิด
ผลผลิตและรายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างเพียงพอเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมกับ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

การเกษตรแบบยังชีพ คือ การเพาะปลูกพืชมูลค่าต่ำซึ่งหมายถึงการเพาะปลูกแบบ
ดั้งเดิมแบบหนึ่งโดยการปลูกพืชใช้กินเป็นอาหารภายในครอบครัวไม่ได้ปลูกมากเหลือใช้พอที่จะ
ส่งไปขายนอกท้องถิ่นได้

การเกษตรธรรมชาติ การเกษตรแบบนี้เป็นการเกษตรแบบที่กลับไปหา
ธรรมชาติหรือการเกษตรแบบฟื้นฟูธรรมชาติให้กลับมาดั้งเดิมนั่นเอง

การเกษตรแบบยั่งยืน คือ การเกษตรที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อรักษาคุณภาพ
ทางธรรมชาติและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆกันซึ่งการเกษตรแบบนี้เป็นการทำการเกษตร
เพื่อต้องการให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ทั้งการผลิตและการดำรงชีพ โดยการใช้
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด

การเกษตรเป็นอาชีพหลักของประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้การเกษตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและ
การพัฒนาประเทศเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศมาจากสินค้าเกษตรเป็นสำคัญ (กุล
วดี สอนกลิ่น, 2553) เหตุผลที่มาของรูปแบบการเกษตรผสมผสานจากการทำการเกษตรกระแสหลัก
โดยเฉพะอย่างยิ่งการทำเกษตรเชิงเดี่ยวหรือการผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียว เกิดปัญหาหลายด้าน
คือ

- (1) รายได้ของครัวเรือนไม่มีเสถียรภาพ
- (2) เศษวัสดุจากพืชและมูลสัตว์ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์
- (3) การผลิตสินค้าเดียวบางชนิดใช้เงินลงทุนมาก
- (4) ครัวเรือนต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอก

ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดในการที่หาระบบการผลิตในไร่นาที่สามารถใช้ประโยชน์
จากพื้นที่ทำกินขนาดเล็ก เพื่อลดความเสี่ยงจากการผลิต ลดการพึ่งพิงเงินทุน ปัจจัยการผลิตและ
อาหารจากภายนอก เศษพืชและมูลสัตว์ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากกิจกรรมการผลิตนำไปใช้ให้เกิด
ประโยชน์ในไร่นาและทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น ระบบการผลิตดังกล่าวคือ เกษตร
ผสมผสาน คือ ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและหรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิด ในพื้นที่

เดียวกัน โดยที่กิจกรรมแต่ละชนิดจะต้องเกี่ยวเนื่องกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการ
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มี
ความสมดุลของสภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

(1) หลักการและเงื่อนไขของเกษตรผสมผสานมีหลักการที่สำคัญ
2 ประการ คือ

(1.1) มีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป และกิจกรรม
การเกษตรทั้งสองชนิดต้องใช้เวลาและสถานที่เดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
มากกว่าให้เกิดกำไรสูงสุด

(1.2) เกิดการเกี่ยวเนื่องกันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกัน
ระหว่างพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ ซึ่งลักษณะการเกี่ยวเนื่องกันของ
ระบบเกษตรผสมผสาน จึงทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง หรือที่เรียกว่า เป็นการประหยัดทางขอบข่าย
(economy of scope) และลดการพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอกในที่สุด

(2) รูปแบบของเกษตรผสมผสาน จะคิดสมมติจากรายได้รวมจากฟาร์ม
เป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

(2.1) การผสมผสานโดยยึดพืชเป็นหลัก รายได้จากพืชจะเป็นรายได้
หลักของครัวเรือน ส่วนรายได้จากกิจกรรมอื่นเช่น ปลาและเลี้ยงสัตว์จะเป็นรายได้รอง

(2.2) การผสมผสานโดยยึดสัตว์เป็นหลัก จะได้รับรายได้หลักจากสัตว์
เลี้ยงส่วนรายได้จากพืชและปลาจะเป็นรายได้รอง

(2.3) การผสมผสานโดยยึดปลาเป็นหลัก รายได้หลักมาจากการเลี้ยง
ปลา ส่วนรายได้จากพืชและสัตว์จะเป็นรายได้รอง

(3) จุดเด่นของการเกษตรผสมผสาน

(3.1) การลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของรายได้

(3.2) รายได้สม่ำเสมอ

(3.3) การประหยัดทางขอบข่าย ค่าใช้จ่ายในไร่นาลดลง มีรายได้สุทธิ
เพิ่มมากขึ้น

(3.4) ลดการพึ่งพิงจากภายนอก

(3.5) ลดการว่างงานตามฤดูกาล มีงานทำทั้งปี ทำให้ลดการอพยพ
แรงงาน

4.3) เกษตรทฤษฎีใหม่ (new theory agriculture)

ทฤษฎีใหม่ คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มักประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตรให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก โดยความเสี่ยงที่เกษตรกรมักพบเป็นประจำ ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านราคาสินค้าเกษตร ความเสี่ยงในราคาและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตสมัยใหม่จากต่างประเทศ ความเสี่ยงด้านน้ำ ฝนทิ้งช่วง ฝนแล้ง ความเสี่ยงภัยธรรมชาติอื่น ๆ และโรคระบาด ความเสี่ยงด้านแบบแผนการผลิต เช่น โรคและศัตรูพืช การขาดแคลนแรงงาน หนี้สินและการสูญเสียที่ดิน เป็นต้น ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(1) ความสำคัญของทฤษฎีใหม่

(1.1) มีการบริหารจัดการและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีใครคิดมาก่อน

(1.2) มีการคำนวณโดยใช้หลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี

(1.3) มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมีถึง 3 ขั้นตอน

(2) ทฤษฎีใหม่ขั้นต้นให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง

พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ ร้อยละ 30 ให้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝน และใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่าง ๆ

พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ ร้อยละ 30 ให้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ ร้อยละ 30 ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย

พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ ร้อยละ 10 เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียนอื่น ๆ

(3) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกัน ดำเนินการในด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ดังนี้

(3.1) ด้านการผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ซลประทาน ฯลฯ) โดยเกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่ม ตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหา น้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

(3.2) ด้านการตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่าย ผลผลิต) เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหายุ้งรวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการ รวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

(3.3) ด้านการเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหารเครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ) ใน ขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(3.4) ด้านสวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้) แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิ ภาพและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ใน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

(3.5) ด้านการศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทใน การส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(3.6) ด้านสังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคม และจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

โดยกิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

(4) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม

เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควร พัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่าย เกษตรกรและฝ่ายธนาคาร หรือบริษัทเอกชนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เกษตรกรขายข้าว ได้ราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารหรือบริษัทเอกชนสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อ ข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะ

รวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง) ธนาคารหรือบริษัทเอกชนจะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

(5) หลักการและแนวทางสำคัญของทฤษฎีใหม่

(5.1) เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำนองเดียวกับการ “ลงแขก” แบบดั้งเดิมเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานด้วย

(5.2) เนื่องจากข้าวเป็นปัจจัยหลักที่ทุกครัวเรือนจะต้องบริโภค ดังนั้น จึงประมาณว่าครอบครัวหนึ่งทำนาประมาณ 5 ไร่ จะทำให้มีข้าวพอกินตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เพื่อยึดหลักพึ่งตนเองได้อย่างมีอิสระภาพ

(5.3) ต้องมีน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำรองไว้ใช้ในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วงได้อย่างพอเพียง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกันที่ดินส่วนหนึ่งไว้ขุดสระน้ำ โดยมีหลักว่าต้องมีน้ำเพียงพอที่จะเพาะปลูกได้ตลอดปี ทั้งนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผลอีก 5 ไร่ (รวมเป็น 10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ดังนั้น หากตั้งสมมติฐานว่า มีพื้นที่ 5 ไร่ ก็จะสามารถกำหนดสูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วย (1) นาข้าว 5 ไร่ (2) พืชไร่ พืชสวน 5 ไร่ (3) สระน้ำ 3 ไร่ ขุดลึก 4 เมตร จนน้ำได้ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณน้ำที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง (4) ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่รวมทั้งหมด 15 ไร่ แต่ทั้งนี้ขนาดของสระเก็บน้ำขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรอาศัยน้ำฝน สระน้ำควรมีลักษณะลึก เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำระเหยได้มากเกินไป ซึ่งจะทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ถ้าเป็นพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทาน สระน้ำอาจมีลักษณะตื้น หรือตื้นและแคบหรือกว้างก็ได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสม เพราะสามารถมีน้ำมาเติมอยู่เรื่อย ๆ

การมีสระเก็บน้ำก็เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างสม่ำเสมอทั้งปี (ทรงเรียกว่า regulator หมายถึงการควบคุมให้ดี มีระบบน้ำหมุนเวียนใช้เพื่อการเกษตรได้โดยตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน้าแล้งและระยะฝนทิ้งช่วง แต่มิได้หมายความว่า เกษตรกรจะสามารถปลูกข้าวนาปรังได้ เพราะหากน้ำในสระเก็บน้ำไม่พอ ในกรณีมีเขื่อนอยู่บริเวณใกล้เคียงก็อาจจะต้องสูบน้ำมาจากเขื่อน ซึ่งจะทำให้น้ำในเขื่อนหมดได้ แต่เกษตรกรควรทำนาในหน้าฝน และเมื่อถึงฤดูแล้ง หรือฝนทิ้งช่วงให้เกษตรกรใช้น้ำที่เก็บตุนนั้น ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรอย่างสูงสุด โดยพิจารณาปลูกพืชให้เหมาะสมกับฤดูกาล เพื่อจะได้มีผลผลิตอื่น ๆ ไว้บริโภคและสามารถนำไปขายได้ตลอดทั้งปี

(6) การจัดแบ่งแปลงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวนและคำนึงจากอัตราการถือครองที่ดินถาวรเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ ไร่ อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่านี้ หรือมากกว่านี้ ก็สามารถใช้อัตราส่วน 30:30:30:10 เป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้ กล่าวคือ ไร่ละ 30 ส่วนแรก ขุดสระน้ำ (สามารถเลี้ยงปลา ปลุกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯลฯ ได้ด้วย) บนสระอาจสร้างเล้าไก่และบนขอบสระน้ำอาจปลูกไม้ยืนต้นที่ไม่ใช้น้ำมากโดยรอบได้ไร่ละ 30 ส่วนที่สอง ทำนา ไร่ละ 30 ส่วนที่สาม ปลูกพืชไร่ พืชสวน (ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้เพื่อเป็นเชื้อฟืน ไม้สร้างบ้าน พืชไร่ พืชผัก สมุนไพร เป็นต้น) ไร่ละ 10 สุดท้าย เป็นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ (ทางเดิน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตร หรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม เช่น ในกรณีภาคใต้ที่มีฝนตกชุก หรือพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำมาเติมสระได้ต่อเนื่อง ก็อาจลดขนาดของบ่อ หรือสระเก็บน้ำให้เล็กลง เพื่อเก็บพื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์อื่นต่อไป

(6.1) การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วย และที่สำคัญ คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดสระน้ำ เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ มูลนิธิและเอกชน

(6.2) ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดี ควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่างๆ ในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี หรืออาจนำมาถมทำขอบสระน้ำ หรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผลก็จะได้ประโยชน์อีกทางหนึ่ง

(7) ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

(7.1) ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม้อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

(7.2) ในน้ำแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน

(7.3) ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้โดยไม่ต้องรอนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

(7.4) ในกรณีที่เกิดอุทกภัย เกษตรกรสามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากนัก ซึ่งเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

การเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ จึงนับได้ว่าเป็น ระบบเกษตรที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรน้ำในไร่นา เพื่อสร้างผลผลิตอาหารที่พอเพียงและเพื่อการผลิตที่หลากหลาย สำหรับเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคงแก่ครัวเรือนเกษตรกร ตลอดจนเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจน และขาดแคลนทรัพยากรให้บรรเทาลง จนกระทั่งพัฒนาถึงขั้นที่เกษตรกร สามารถพึ่งตนเองได้

(8) วัตถุประสงค์ของการเกษตรทฤษฎีใหม่ 3 ประการ คือ

(8.1) ความมั่นคงทางด้านอาหาร ทำให้มีอาหารเพื่ออุปโภคและบริโภคภายในครัวเรือนเป็นการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก จึงก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหาร

(8.2) การจัดการทรัพยากรน้ำ เน้นการจัดการแหล่งน้ำเพื่อสนับสนุนการผลิตในไร่นามีการจัดการบริหารน้ำที่มีอยู่อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

(8.3) ความมั่นคงทางด้านการรายได้ เน้นการทำเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในส่วนที่เหลือ จึงจะก่อให้เกิดรายได้ที่มั่นคงแก่เกษตรกร และเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกด้วย

(9) การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ในประเทศไทย

จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณ วัดมงคลชัย ต.เขาดินพัฒนา อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี โดยมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) กรมวิชาการเกษตรและหน่วยราชการอื่นๆ และมีวัดมงคลชัยพัฒนาเป็นแกนกลางในการประสานงานพัฒนา และได้เริ่มทำการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ เริ่มต้นดำเนินการในปี 2532 โดยใช้เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายหลังจากที่ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ สามารถพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ให้เพิ่มขึ้น โดยมีต้นทุนลดลง ทั้งยังมีการผลิตอาหารในไร่นาเพื่อใช้ในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการขยายผลสู่พื้นที่ในไร่นาของเกษตรกรรอบ โครงการ และเกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ต่อจากนั้นในปี 2536 ได้มีการดำเนินการอีก 1 โครงการ คือ ที่บ้านแดนสามัคคี ต.กุ่มเก่า อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

ในการขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ นั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการโดยมี โครงการที่สำคัญ 2 โครงการคือโครงการปีรณรงค์เพื่อขยายผลไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่และโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

(10) รูปแบบการผลิตทางการเกษตรทฤษฎีใหม่

เป็นรูปแบบการผลิตที่เพิ่งมีการนำเสนอในประเทศไทย ดังนั้นจึงยังไม่มีการพัฒนาในรูปแบบย่อยๆ อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะดำเนินการไปโดยยึดหลักการโดยทั่วไปเป็นหลัก อย่างไรก็ตามแนวทฤษฎีใหม่ไปประยุกต์ใช้ ก็อาจจะทำให้เกิดรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับพื้นที่ได้ในอนาคต เช่น อาจจะไม่ต้องใช้สระในสัดส่วนเท่ากับที่กำหนดไป

(11) ข้อเด่นของการเกษตรทฤษฎีใหม่ สรุปได้ 5 ประการคือ

(11.1) เป็นแนวทางที่เน้นถึงวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงทางด้านอาหารภายในครัวเรือน

(11.2) เป็นแนวทางที่เน้นการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับไร่นา

(11.3) เป็นแนวทางที่ไม่ยึดติดกับเทคนิคเฉพาะในการจัดการการผลิตในไร่นา

(11.4) เป็นแนวทางที่เสนอแนวทางปฏิบัติได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน

(11.5) เป็นแนวทางที่เน้นกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายชัดเจน

4.4) เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming)

เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นมาจากการให้ความสำคัญของคุณภาพและความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยวิถีทางธรรมชาติ ปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืชและสารเร่งการเจริญเติบโตทุกชนิด เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในไร่นา ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพในด้านสุขภาพอย่างรุนแรง ประกอบกับต้องลงทุนสูง แต่ผลผลิตที่ได้มีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้สารเคมีที่ใช้ยังไปทำลายแมลงและสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ เป็นผลให้ระบบนิเวศเกิดความไม่สมดุล นอกจากนี้เกษตรอินทรีย์จะเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากประสบการณ์ ผสมผสานกับวิทยาการสมัยใหม่แบบพึ่งพาธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหา และนำมาสู่ความยั่งยืนทางการเกษตรจึงอาจกล่าวได้ว่า เกษตรอินทรีย์ เป็นการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เพื่อความปลอดภัยในสุขภาพ ใช้ซากพืช มูลสัตว์ การปลูกพืชหมุนเวียน ไร่ชาตามธรรมชาติในการปรับปรุงดิน ผสมผสานกับการกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี หรือสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติช่วยในการควบคุมทำลายศัตรูพืช

(1) วัตถุประสงค์ของเกษตรอินทรีย์

(1.1) การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของสิ่งมีชีวิต เพราะสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเกิดขึ้น ดำรงอยู่และตายไปต้องอาศัยดิน ในขณะที่พืชเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นอาหารของมนุษย์และสัตว์ ฉะนั้นพืชจึงเป็นแหล่งอาหารเริ่มต้นของสิ่งมีชีวิต ดังนั้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต้องมีคุณสมบัติที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ แร่ธาตุ อินทรีย์วัตถุ และสิ่งมีชีวิต ดังนั้นจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินโดยให้ความสำคัญของโครงสร้างทางกายภาพของดิน และองค์ประกอบที่เป็นธาตุอาหารพืช อินทรีย์วัตถุ และสิ่งมีชีวิตในดิน

(1.2) การสร้างความปลอดภัยของอาหารเนื่องจากการใช้สารเคมีในปริมาณที่มากและสะสมเป็นระยะเวลานานของรูปแบบการเกษตรกระแสหลัก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อพัฒนาการของภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุด คือ ผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคจากสารพิษที่ตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร

(2) หลักการและเงื่อนไขของเกษตรอินทรีย์

(2.1) การหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในการผลิต

(2.2) การเพิ่มพูนความสมบูรณ์ของดินโดยการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และจุลินทรีย์

(2.3) การควบคุมและกำจัดศัตรูโดยชีวภาพ กายภาพ และอินทรีย์เคมี หรือโดยวิถีธรรมชาติ

(3) การพัฒนารูปแบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

แนวคิดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ได้รับการพัฒนามาจากประสบการณ์ในทางปฏิบัติ ของผู้ที่เป็นทั้งนักวิชาการเกษตรและเกษตรกร ปัจจุบันเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีกรรมวิธีที่หลากหลายในการจัดระบบการผลิต เช่น ทำการเพาะปลูกพืชหลายชนิดผสมผสานกันเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ใช้ชีววิธีในการกำจัดศัตรูพืช หรือทำการปลูกพืชชนิดเดียวแต่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช ผลผลิตเกษตรปลอดสารพิษได้รับความสนใจจากผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ และมีแนวโน้มการผลิตที่เพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการโดยขึ้นอยู่กับขนาด ความสด รสชาติ มาตรฐานและคุณภาพ ดังนั้นจึงมีการกำหนดมาตรฐานสากลของ สมาพันธ์ขบวนการเกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federal of Organic Agriculture Movement: IFOAM)ซึ่งต่อมาในประเทศไทยได้เปลี่ยนเป็น

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หรือ มกท. (Organization Agriculture Certification Thailand:ACT)

4.5) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming)

ระบบการเกษตรในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติไร้ना คือ การเริ่มกระบวนการแห่งการปรับเปลี่ยนแนวความคิดและแนวทางการทำการเกษตร เพื่อให้เป็นการทำการเกษตรที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อม ด้วยการไม่ทำลายดิน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช และยึดถือกฎแห่งธรรมชาติ ตลอดจนเป็นการทำเกษตรกรรมที่ทำให้เกษตรกรสามารถมีชีวิต และความเป็นอยู่แบบพอเพียง และสามารถพึ่งพาตนเองได้(Self-Sufficiency and self-reliance)

เกษตรธรรมชาติเป็นชื่อเฉพาะที่หมายถึง ประเภทของการทำเกษตรกรรม ซึ่งได้รับการพัฒนาและเผยแพร่โดยนักเกษตรธรรมชาติชาวญี่ปุ่น ชื่อ มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ(Masanobu Fukuoka) เขาเชื่อว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ไม่รู้อะไรเลยและไม่อาจเข้าใจธรรมชาติ จึงยึดถือหลักการของ อกรรม(Do-noting) หรือการไม่กระทำ คือการปล่อยทุกอย่างเป็นไปตามยถากรรม การงดเว้นกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่จำเป็นทุกชนิด และไม่แยกทุกสิ่งออกจากธรรมชาติ

จากความหมายจึงสรุปได้ว่า เกษตรธรรมชาติ คือ ระบบเกษตรกรรมที่สร้างผลผลิตพืช และสัตว์ให้สอดคล้องกับนิเวศของพื้นที่ โดยพยายามแทรกแซงการใช้ปัจจัยและเทคโนโลยีทางการผลิตต่างๆให้น้อยที่สุด เพื่อให้ระบบเกษตรกรรมและธรรมชาติสามารถเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นองค์รวม

(1) วัตถุประสงค์ของเกษตรธรรมชาติ

เน้นความสามารถที่จะนำกระบวนการควบคุมทางธรรมชาติ โดยไม่มีการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมไปถึงไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีหรือการแทรกแซงใดๆในการบำรุงดิน การปล่อยให้ธรรมชาติในรูปของพืชชนิดต่างๆที่มีระบบการเจริญเติบโตและวงจรชีวิตที่แตกต่างกันควบคุมกันเอง จะก่อให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติได้ในที่สุด

(2) การพัฒนารูปแบบเกษตรธรรมชาติในประเทศไทย

เกิดขึ้นในราวปี พ.ศ.2530 ภายหลังจากที่ชื่อเขียนเรื่อง One Straw Revolution ของ มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ ได้รับการถอดความและตีพิมพ์เป็นภาษาไทย และแนวความคิดเรื่องเกษตรธรรมชาติก็ได้รับการขานรับอย่างกว้างขวาง ต่อมากลุ่มสันติอโศก นับเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มแรกที่ได้ขานรับแนวความคิดเรื่องเกษตรกรรมธรรมชาติ และได้มีการตีพิมพ์และเผยแพร่แนวคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเกษตรกรรมออกไป ทำให้เป็นแรงบันดาลใจให้กับเกษตรกรจำนวนหนึ่ง เช่น นายคำเตื่อง ภาษี

การเดินทางมาเยือนประเทศไทยของ พูโกโอะ เป็นจุดสำคัญที่ทำให้แนวความคิดนี้มีได้รับความสนใจมากขึ้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดการตื่นตัวและการยอมรับในแนวความคิดเรื่องเกษตรกรรมธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้ง กลุ่มศึกษาเกษตรธรรมชาติขึ้น โดยเกษตรกรผู้สนใจและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เช่น การพบวดินในหลายพื้นที่ เนื้อดินมีความแข็งมาก ไม่มีความอุดมสมบูรณ์ การทำนาโดยไม่ไถพรวนเลย จึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น จึงมีการอนุโลมให้ไถพรวนไปก่อนในกรณีที่ดินแข็งและไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดการถกเถียงและอภิปรายกันอย่างกว้างขวางว่าผิดหลักเกษตรธรรมชาติหรือไม่

นอกจากนี้เกษตรกรที่ทำการเกษตรธรรมชาติยังไม่มีความเข้าใจ ถึงหลักการของเกษตรกรรมธรรมชาติอย่างแท้จริง เพราะแรงจูงใจเกิดมาจากฐานของเศรษฐกิจมากกว่านิเวศเศรษฐกิจ รวมทั้งแนวปฏิบัติจะต้องมีหลักการที่ค่อนข้างเคร่งครัด ดังนั้นจึงนับว่ายังมีการจำกัดอยู่มากมักจะอยู่ในเกษตรกรที่มีความศรัทธาร่วมกันอย่างแท้จริง เช่น กลุ่มศาสนา กลุ่มศรัทธา แต่การทำเกษตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ที่มุ่งเน้นการเข้าหาความสงบสุขจากธรรมชาติให้มากที่สุดเป็นสิ่งสำคัญ (อานัฐ ตัน โข, 2550)

2.1.2 แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT

นันทิยา หุตานวัตรและณรงค์ หุตานวัตร (2545) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ไว้ดังนี้

1) ความหมายของ SWOT

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths Weaknesses Opportunities and Threats ดังนั้น Strengths คือจุดแข็งหมายถึงความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวกซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือจุดอ่อนหมายถึงสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

Opportunities คือโอกาสหมายถึงปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คืออุปสรรคหมายถึงปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไปซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็น โอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้และ

ในทางกลับกันอุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกันด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

2) กรอบการวิเคราะห์ SWOT

ในการวิเคราะห์ SWOT การกำหนดเรื่องหัวข้อหรือประเด็นเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงเพราะว่าการกำหนดประเด็นทำให้การวิเคราะห์และประเมินจุดอ่อนจุดแข็งโอกาสและอุปสรรคได้ถูกต้องโดยเฉพาะการกำหนดประเด็นหลัก (key word) ได้ถูกต้องทำให้การวิเคราะห์ถูกต้องยิ่งขึ้นการกำหนดกรอบการวิเคราะห์ SWOT ใดๆขึ้นอยู่กับลักษณะธุรกิจและธรรมชาติขององค์กรนั้นๆในวงการธุรกิจเอกชนมีการคิดค้นกรอบการวิเคราะห์ SWOT ที่มีความหลากหลายรูปแบบอาทิ

2.1) Mac Millan (1986) เสนอ 5 ประเด็นสำหรับกรอบการวิเคราะห์ SWOT คือ

- (1) เอกลักษณะขององค์กร
- (2) ขอบเขตปัจจุบันของธุรกิจ
- (3) แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่จะเป็น โอกาสและอุปสรรค
- (4) โครงสร้างของธุรกิจ
- (5) รูปแบบการเติบโตที่คาดหวัง

2.2) Goodstein et al (1993) เสนอ 5 ประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ SWOT คือ

- (1) ความสำเร็จของแต่ละประเภทธุรกิจขององค์กรและทรัพยากรขององค์กรที่ยังไม่ถูกใช้
- (2) ระบบติดตามประเมินผลสำหรับธุรกิจแต่ละประเภท
- (3) กลยุทธ์ขององค์กรในแง่ความคิดริเริ่มการเผชิญกับความเสี่ยงและการขับเคลื่อนทางการแข่งขัน
- (4) โครงสร้างและระบบการบริหารขององค์กรที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติแผนกลยุทธ์ให้บรรลุเป้าหมาย
- (5) วัฒนธรรมองค์กรและวิธีการทำธุรกิจ

2.3) Piercy and Giles (1998) เสนอ 4 ประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ SWOT คือ

- (1) ความเฉพาะเจาะจงของตลาดผลิตภัณฑ์
- (2) ความเฉพาะเจาะจงของกลุ่มลูกค้า
- (3) นโยบายราคาในตลาดที่เกี่ยวข้อง
- (4) การสื่อสารทางการตลาดสำหรับลูกค้าที่แตกต่างกัน

2.4) Edwards (1994 อ้างใน นันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร, 2545) เสนอปัจจัยภายนอก 9 ประการคือการเมืองเศรษฐกิจนิเวศวิทยาการแข่งขันกฎหมายโครงสร้างพื้นฐานสังคมเทคโนโลยีและประชากร

3) ข้อคำนึงในการทำกระบวนการวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ SWOT ขององค์กรมีข้อที่ควรคำนึง 4 ประการคือ

- 3.1) องค์กรต้องกำหนดก่อนว่าองค์กรต้องการที่จะทำอะไร
- 3.2) การวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคต้องกระทำในช่วงเวลาขณะนั้น
- 3.3) องค์กรต้องกำหนดปัจจัยหลัก (key success factors) ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้ถูกต้อง

3.4) องค์กรต้องประเมินความสามารถของตนให้ถูกต้องนอกจากข้อที่ควรคำนึงแล้วยังมีปัญหาที่ควรระวังดังนี้

- (1) การระบุดูอ่อนต้องกระทำอย่างซื่อสัตย์และบางครั้งดูอ่อนเฉพาะอย่างเป็นทางการของเฉพาะบุคคล
- (2) การจัดการกับกลไกการป้องกันตนเองต้องกระทำอย่างรอบคอบ
- (3) แนวโน้มการขยายจุดแข็งที่เกินความเป็นจริง
- (4) ความใกล้ชิดกับสถานการณ์ทำให้มองสถานการณ์ขององค์กรไม่ชัดเจน
- (5) การกำหนดบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลต้องระบุให้ชัดเจน
- (6) ข้อมูลไม่เพียงพอและข้อมูลสิ่งแวดล้อมภายนอกเบี่ยงเบนนอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอกอาจเป็นโอกาสหรืออุปสรรคก็ได้

2.1.3 แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์/กลยุทธ์

“การวางแผนเชิงกลยุทธ์” (strategic planning) หรือ “การบริหารเชิงกลยุทธ์” (strategic management) หรือ “การคิดอย่างกลยุทธ์” (strategic thinking) แนวคิดในด้านกลยุทธ์ดังกล่าวนี้ นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในขั้นตอนของการปรับตัวอย่างรุนแรง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และภายในประเทศ ความจริงแล้ว “การวางแผนเชิงกลยุทธ์” (strategic planning) เป็นส่วนหนึ่งของ “การบริหารเชิงกลยุทธ์” (strategic management) ทั้งนี้เนื่องจากว่าองค์ประกอบของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์นั้น ส่วนแรกจะเป็นเรื่องของการวางทิศทาง การบริหารหรือทิศทางกลยุทธ์ (strategic direction) ซึ่งก็เป็นเรื่องของการวางแผน และอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นเรื่องการดำเนินกลยุทธ์เพื่อที่จะบรรลุสู่เป้าหมายหรือแผนทิศทางที่ได้กำหนดไว้

นั่นเอง การบริหารเชิงกลยุทธ์จึงหมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์นั่นเอง (strategic decision) (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2545)

จินตนา บุญบงการ และผศ.ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์ (2546) ได้ให้ความหมายของการจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) หมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและข้อมูลสำคัญของธุรกิจที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจ การวางแผนทางการดำเนินงานและควบคุมการปฏิบัติงานเชิงกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจว่าองค์กรสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถมีการพัฒนาการและสามารถมีการแข่งขันในอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่การจัดการเชิงกลยุทธ์มีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) สร้างและดำรงรักษาความสามารถในการแข่งขัน (competitive capacity) การเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมทำให้ธุรกิจต้องปรับตัวอยู่เสมอ การกำหนดและการดำเนินกลยุทธ์ช่วยให้ธุรกิจมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการแข่งขันได้อย่างต่อเนื่อง

(2) สร้างคุณค่า (create value) การจัดการเชิงกลยุทธ์ช่วยสร้างคุณค่า (value) แก่เจ้าของหรือผู้ถือหุ้น (shareholder) ตลอดจนสร้างความพอใจให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ของธุรกิจ เช่น พนักงาน ผู้ขายวัตถุดิบ และลูกค้า เป็นต้น

ชัยสิทธิ์ เกลิมมีประเสริฐ (2546) กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ตามพันธกิจ (mission) หรือภารกิจขององค์กร โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากองค์กร (stakeholders) นับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจ และการกำหนดนโยบายขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริการ (customer) พนักงาน (employee) ชุมชนในท้องถิ่น (community) ผู้ถือหุ้น (stakeholders) องค์กรประชาชน (civil society) ฯลฯ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการใน 3 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันคือ การวางแผนกลยุทธ์ (strategic planning) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategic implementation) และการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ (strategic control and evaluation) และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) เป็นกระบวนการแรกเริ่มของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ซึ่งในกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย (เป้าประสงค์) วัตถุประสงค์ขององค์กรและการกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน

John M. Bryson (1995) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ช่วยเสริมสร้างการสื่อสาร การมีส่วนร่วม การคำนึงถึงความแตกต่างด้านค่านิยมและผลประโยชน์ การเสริมสร้างการตัดสินใจตาม

หลักพื้นฐานของควมมีเหตุผล และที่สำคัญที่สุดคือ การวางแผนกลยุทธ์จะก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติการอย่างแท้จริง

ปกรณ ปรียากร (2545) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ น่าจะถือเป็นแนวคิดร่วมระหว่างองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ส่วนเทคนิคเฉพาะขององค์การทั้งสองอาจจะแตกต่างกันไปได้ตามภารกิจและความคาดหวังจากลูกค้าและผู้รับบริการที่แตกต่างกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน(strategic analysis) ไว้ดังนี้

ตัวแบบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ของชุนวู (บุญศักดิ์ แสงระวี, ม.ป.ป.) ได้แก่ (1) กำหนดจุดมุ่งหมายและภารกิจของการรบ (2) ประเมินความเข้มแข็งและความพร้อมของสรรพกำลัง (3) ประเมินสถานการณ์ของคู่ต่อสู้ (4) กำหนดวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ต่าง ๆ และ (5) ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์และนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

ตัวแบบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ของ Harvard Business School (SWOT model) ได้แก่ (1) กำหนดจุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์ (2) วิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก (3) วิเคราะห์สถานการณ์ภายใน (4) กำหนดกลยุทธ์ (5) ประเมินความเป็นไปได้และเลือกกลยุทธ์ และ (6) นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปกระบวนการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การภาครัฐและองค์การที่ไม่หวังผลกำไรและนำมาปรับใช้สำหรับการสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อกำหนดกลยุทธ์ของชุมชนได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

(1) การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน (assessing the organization's external and internal environments)

(2) ระบุประเด็นที่จะนำไปสู่การวางกลยุทธ์ (identifying the facing the strategic issue organization) เป็นการประมวล จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน หรือการทำ SWOT matrix เพื่อพิจารณา ปัญหา ช่องว่าง และประเด็น ที่ควรที่จะกำหนดกลยุทธ์ทั้งในเชิงรับและเชิงรุก

(3) การกำหนดกลยุทธ์ (formulating strategies and plans to manage the issue) เป็นการจัดทำข้อเสนอในรูปแบบของทางเลือกต่าง ๆ ที่ควรที่จะดำเนินงาน ทั้งในส่วนของงานประจำและงานโครงการ การศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ การจัดสรรทรัพยากร และการจัดทำเอกสารแผน

(4) ทบทวนและอนุมัติกลยุทธ์และแผน (reviewing and adopting the strategies and plan) เป็นการขออนุมัติกลยุทธ์และแผนจากผู้บริหารเพื่อนำแผนไปสู่การดำเนินงาน

(5) การนำแผนไปสู่การดำเนินงาน (developing and effective implementation process) เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานระดับปฏิบัติที่จะนำแผนกลยุทธ์ไปวางแผนเพื่อ การดำเนินงานขององค์กรอีกชั้นหนึ่ง

(6) การประเมินผล (reassessing strategies and the strategic planning process) เป็นขั้นตอนท้ายสุดที่มีความสำคัญ เพราะในการประเมินผลจะนำข้อมูลไปใช้สำหรับการปรับ กลยุทธ์และแผนต่อไป

2.1.5 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1) ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการ ตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็น ไปอย่างมี อิศรภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความ โปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558)

2) กระบวนการมีส่วนร่วม

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมจากระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอา กระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนก รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1) ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการ ของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับ ความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการ ต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วง ดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2.2) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็น องค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่ โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการ งานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

2.3) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้อง พิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของ โครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็น

ประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

2.4) ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

3) ประเภทการมีส่วนร่วม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วม โดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

3.2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

4) ลักษณะการมีส่วนร่วม

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ไว้ในเอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

4.1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

4.2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

4.3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4.4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังต่อผู้ที่มีส่วนได้และส่วนเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

4.5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

4.6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

5) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจ

ใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชากรเป้าหมายประมาณ 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อ การมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัชนิพร สุทธิภาศิลป์ (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai agriculturist’s groups in ASEAN community)” โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 1 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 11 ชุมชนอาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่คือ สินค้าเกษตรสามารถจำหน่ายในตลาดได้กว้างมากขึ้น แต่เกษตรกรยังขาดความรู้ด้านการตลาดสินค้าเกษตร ขาดการวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับการตลาด โดยเฉพาะตลาดในอาเซียน สำหรับการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานพบว่า มีจุดแข็งคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนการพัฒนาด้านการเกษตรในระยะ 3 ปี อีกทั้งยังมีการบริหารงานในเชิงรุกแต่ยังคงมีจุดอ่อนคือขาดการขับเคลื่อนการดำเนินงานในส่วนของกระบวนการและการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือกลุ่มเกษตรกรในชุมชนมีความตั้งใจจริงที่อยากจะพัฒนากลุ่ม และมีผลผลิตจำนวนมากเอื้อต่อการแปรรูปในอุตสาหกรรมที่จะส่งออกสู่ตลาดอาเซียนแต่ยังคงพบอุปสรรคคือ ราคาผลผลิตยังคงถูกกำหนดขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

จากศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนโครงการในการพัฒนาการเกษตรของชุมชนให้ได้ระดับมาตรฐานอาเซียนอย่างเป็นทางการ 2) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างระบบการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร

ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และ 3) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเปิดตลาดสินค้าเกษตรในชุมชนเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพสนองความต้องการให้กับคนในชุมชน ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการเกษตรของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านการเกษตรของชุมชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนทั้งหมดในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

เรียงชัย ตันสุชาติ(2555) วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือ ศึกษาถึงสถานการณ์และโซ่อุปทานของการค้าผลไม้ระหว่างไทยกับฟิลิปปินส์ วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของการส่งออกผลไม้ไปยังฟิลิปปินส์ และคาดการณ์ผลกระทบที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการค้าผลไม้ไทย รวมถึงจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การวิจัยนี้อยู่บนพื้นฐานการวิจัยเชิงสำรวจร่วมกับการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานและ SWOT ของผลไม้ 2 ชนิด คือ ลำไยและมะขามหวาน ผลการศึกษาพบว่า การเปิด AEC ในปี 2558 จะส่งผลกระทบทางบวกโดยเปิดโอกาสให้ไทยสามารถส่งออกผลไม้ไปฟิลิปปินส์ได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก ชาวฟิลิปปินส์มีทัศนคติที่ดีมากต่อผลไม้จากประเทศไทยอย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญคือ ฟิลิปปินส์อนุญาตให้นำเข้าผลไม้ได้เพียงมะขามหวานและลองกอง แต่ลำไยจากประเทศไทยได้ถูกนำเข้าเพื่อจำหน่ายในฟิลิปปินส์ด้วยวิธีการซื้อผ่านประเทศที่สามคือ จีนและไต้หวัน สำหรับปัญหาและอุปสรรคอื่นในโซ่อุปทานส่งออกผลไม้ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานภาคการผลิต การรักษาคุณภาพการผลิตและคุณภาพของผลไม้ตั้งแต่สวนจนถึงผู้บริโภค และการกระจายสินค้าระหว่างเกาะต่าง ๆ ในฟิลิปปินส์ ข้อเสนอแนะหลักในการศึกษา คือ ไทยควรดำเนินการเจรจากับฟิลิปปินส์เพื่ออนุญาตให้นำเข้าผลไม้ไทยชนิดอื่น ๆ ที่มีศักยภาพและพัฒนาระบบการผลิตและการจัดการโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของการนำเข้า และความต้องการของผู้บริโภคชาวฟิลิปปินส์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2557) ได้ศึกษาการรับรู้ของเกษตรกรในการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรับรู้และการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้และการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต 1 – 12 ซึ่งทำการการสัมภาษณ์

เกษตรกรตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มย่อย (Sub Sampling) จากครัวเรือนตัวอย่างเพื่อสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร ปีเพาะปลูก 2555/56 จำนวน 4,405 ครัวเรือน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการเพิ่มการรับรู้และการเตรียมความพร้อมให้แก่เกษตรกรการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร การรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งวัดด้วยระบบการให้คะแนนของเกษตรกรตามระดับการประพฤติปฏิบัติโดยนำคะแนนที่ได้มาคำนวณน้ำหนักเฉลี่ย (Weight Mean Score) เป็น 5 ระดับ (มากค่อนข้างมาก ปานกลาง ค่อนข้างน้อย และน้อย) 2) แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model :SEM) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคแบบจำลองสมการโครงสร้าง เพื่อทดสอบสมมติฐานดังต่อไปนี้สมมติฐานข้อที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร ส่งผลต่อการรับรู้ของเกษตรกรในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนสมมติฐานข้อที่ 2 ลักษณะส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร และการรับรู้ของเกษตรกรส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผลการศึกษาพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทั่วไปที่ทำนเป็นหลักถือครองที่ดินของตนเอง มีอายุมากอยู่ระหว่าง 51 - 60 ปี มีจำนวนปีในการศึกษาอยู่ระหว่าง 0 - 4 ปีมีประสบการณ์ในการทำเกษตรมากอยู่ระหว่าง 16 - 30 ปี ส่วนสภาพแวดล้อมทางการสื่อสารของเกษตรกรที่สะท้อนจากพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมการเกษตรอันเป็นส่วนรวม ในขณะที่มีการร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์ด้านการเกษตรน้อย ทางด้านแรงจูงใจในการสื่อสารอยู่ในระดับค่อนข้างมากจากผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน สำหรับภาพรวมการรับรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อยู่ในระดับน้อยถึงค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการรับรู้ด้านการลงทุน แรงงาน และมาตรการรองรับที่เกี่ยวกับการอนุมัติจัดตั้งกองทุนปรับ โครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันส่วนการรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อ/ช่องทางประชาสัมพันธ์และบุคคล/หน่วยงานต่าง ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกัน โดยเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อ โทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน/ชุมชนวิทยุ การอบรม/สัมมนา สิ่งพิมพ์ และInternet ตามลำดับ ส่วนภาพรวมของการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมน้อยโดยเฉพาะด้านการตลาด ส่วนด้านความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และสุขภาพ และด้านการผลิต เกษตรกรมีการเตรียมความพร้อมบ้างแต่ยังไม่มากนัก ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพล

ต่อการรับรู้และการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ลักษณะส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร ส่งผลต่อการรับรู้ของเกษตรกร สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการรับรู้ของเกษตรกรได้ร้อยละ 38.80 เช่นเดียวกับ ลักษณะส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร และการรับรู้ของเกษตรกรที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรได้ร้อยละ 53.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ในภาพรวมเกษตรกรยังคงมีการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในระดับน้อย และมีการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในระดับน้อยเช่นเดียวกัน ดังนั้นเพื่อยกระดับการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเพิ่มขีดความสามารถให้เกษตรกรมีการเตรียมความพร้อมในการแข่งขันเมื่อถึงเวลาเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกผ่านสื่อที่ใกล้ชิดเกษตรกร ได้แก่ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว (เสียงตามสาย) วิทยุชุมชนผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งผลดี ผลกระทบทางลบและมาตรการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าภาคเกษตร นอกจากนี้หน่วยงานทุกหน่วยต้องใช้ความพยายามมากขึ้นในการณรงค์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยสอดแทรกเนื้อหาในทุกกิจกรรมทุกหลักสูตรที่มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา ให้ความรู้ทางด้านการเกษตร กิจกรรมอันเป็นส่วนรวม และกิจกรรมอันเป็นนโยบายทางด้านการเกษตร ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการ โครงสร้างสามารถยืนยันได้ว่า การรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้รับอิทธิพลจากสถานภาพส่วนบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นแนวทางการเพิ่มพูนการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงต้องพิจารณาถึงช่วงเวลา รูปแบบ วิธีการในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้สอดคล้องกับเกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างสูง และการศึกษาต่ออาจต้องพิจารณาเพิ่มความถี่ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ใช้เทคนิคการสอนผู้ใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ ส่วนสภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร อันได้แก่ การติดต่อสื่อสาร และแรงจูงใจในการสื่อสาร มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน หมายความว่า เกษตรกรที่มีระดับการปฏิสัมพันธ์ หรือความถี่ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่สูงกว่า จะรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้มากกว่าและมีการเตรียมความพร้อมที่ดีกว่า ดังนั้นนอกจากการเพิ่มพูนการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้กับเกษตรกรแล้ว ควรมีการกระตุ้นให้เกษตรกรรายอื่น ๆ ที่ยังขาดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นส่วนรวมเพื่อให้การประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร มีเป้าหมายที่ชัดเจน และถึงตัวเกษตรกรอย่างทั่วถึง

และประการสำคัญหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะต้องทำงานเชิงรุกมากกว่าเดิม เพื่อให้ภาคเกษตรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มรายได้จากการทำการเกษตร โดยเฉพาะการจัดทำมาตรฐานและคุณภาพสินค้าให้เข้าสู่มาตรฐานสากล โดยผลักดันให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจรับรองคุณภาพสินค้ามากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ

อัทธ์ พิศาลวานิช (2554) ภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญและผูกพันต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัด แต่บทบาททางเศรษฐกิจกลับมีทิศทางตรงข้าม นั่นคือมูลค่าการผลิตภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 10.3 ในปี 2543 เหลือเพียงร้อยละ 8.9 ในปี 2552 และร้อยละ 7.9 ในปี 2553 ประกอบกับการเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint: AEC) ที่สร้างทั้งโอกาส อุปสรรคตลอดจนเร่งให้การแข่งขันรุนแรงขึ้นทุกขณะ จึงจำเป็นที่ภาคเกษตรกรรมของไทยต้องปรับตัวภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวและเป็นที่มาของโครงการส่งนโยบายเกษตรไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อติดตาม วิเคราะห์เตือนภัยนโยบายเกษตรของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งปัญหา อุปสรรค ความพร้อมและแนวทางการแก้ไขของสินค้าเกษตรที่สำคัญของไทย ได้แก่ ข้าว ปาล์ม น้ำมัน กาแฟ ยางพาราและมันสำปะหลัง 2) เพื่อจัดทำแนวทางการปรับตัวภายใต้ข้อตกลงสินค้าเกษตรอาเซียน ร่วมกันระหว่างนักวิชาการ เกษตรกรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อรับทราบประเด็นของภาคเกษตรกรรมไทยที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นโจทย์วิจัยต่อไปผลที่ได้จากการวิจัยพบว่าข้าวไทยมีคู่แข่งหลักในตลาดอาเซียน คือ เวียดนามและข้าวจากไทยถูกข้าวจากเวียดนาม แย่งส่วนแบ่งตลาดไปครองตั้งแต่ปี 2548 เนื่องจากราคาข้าวเวียดนามถูกกว่าในส่วนของคุณภาพ ข้าวไทยกับเวียดนาม พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพดีกว่า เมล็ดยาว เมล็ดข้าวเต็มไม่ลีบ ไม่แตกหักเป็นข้าวท่อนและเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากกว่าข้าวเวียดนาม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่เพื่อให้ข้าวไทยยังคงศักยภาพในการแข่งขันในตลาดต่าง ๆ ไปได้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินนโยบายดังนี้ เร่งจัดทำนโยบายเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันข้าวไทย บริหารจัดการรายได้ของชาวนาอย่างยั่งยืนตั้งองค์กรอิสระเพื่อดูแลข้าวไทยทั้งระบบ (Thailand Rice Council) รู้เท่าทันทิศทางข้าวของอาเซียน ศูนย์เตือนภัยข้าวภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Rice Warning Center) ตั้งศูนย์แสดงสินค้าถาวรในประเทศอาเซียน ปาล์ม น้ำมัน ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ ตลอดจนสร้างความมั่นคงด้านอาหารประเภทน้ำมัน ซึ่งน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ของไทยถือได้ว่ามีมาตรฐานการผลิตที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ผลิตปาล์ม น้ำมัน และน้ำมันปาล์มรายใหญ่ของโลก

เพราะเป็นน้ำมันที่มีลักษณะใส ไม่มีตะกอน และไม่เป็นไข ขณะเดียวกันการผลิตปาล์มน้ำมันยังคงมีปัญหาด้านการผลิตที่สองนโยบายเกษตรไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี (Thai Agricultural Policy Watch under the Free Trade Schemes: TAP Watch) เกษตรกรเป็นรายย่อยขาดอำนาจต่อรอง ประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในระดับต่ำ พันธุ์ปาล์มคุณภาพต่ำต้นทุนสูง รวมถึงปัญหาการบริหารจัดการ อาทิ เกษตรกรขาดความรู้ในการจัดการสวนปาล์ม การบริหารสต็อกน้ำมันปาล์มขาดประสิทธิภาพ ขาดหน่วยงานควบคุมดูแลเกี่ยวกับปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มอย่างเป็นระบบและปัญหาการแทรกแซงทางการเมือง ดังนั้นจึงควรเร่งจัดการปาล์มน้ำมันของไทยให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ดังนี้การพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมันให้มีต้นทุนการผลิตต่ำ ผลผลิตต่อไร่สูง ผลผลิตมีคุณภาพและปริมาณผลผลิตสม่ำเสมอ ภาครัฐบริหารจัดการ ปาล์ม น้ำมันและน้ำมันปาล์มทั้งระบบจัดทำ (ร่าง) กฎหมายการพัฒนาปาล์มน้ำมันปาล์มน้ำมันของชาติ บริหารสต็อกน้ำมันปาล์มอย่างมีประสิทธิภาพ ปฏิรูปการจัดเก็บข้อมูลปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์ม

สำหรับมันสำปะหลัง ถือเป็นสินค้าที่ไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูง ทั้งในตลาดอาเซียนตลาดอาเซียน+3 และตลาดโลก แต่หากพิจารณาสถานการณ์ของหน่วยผลิตต้นน้ำ นั่นคือเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังพบว่ายังคงพบปัญหาในด้านการบริหารจัดการใดเพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มสูงขึ้นตลอดจนคู่ทางของการได้มาซึ่งผลประโยชน์จากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงควรดำเนินนโยบายเสริมศักยภาพ ดังนี้เพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกมันสำปะหลังร่วมกับการบริหารจัดการไร่มันสำปะหลัง ขยายการลงทุนภายใต้ข้อตกลงอาเซียน และอาเซียน+3 ทบทวนนโยบายการแทรกแซงราคามันสำปะหลังภายในประเทศส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังโดยให้ทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยมีนโยบายด้านพลังงานทดแทนที่ชัดเจน

ยางพารา เป็นสินค้าที่ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ของโลก ถือเป็นสินค้าที่มีความสามารถในการแข่งขันแต่หากพิจารณาสถานการณ์การผลิตในระดับต้นน้ำพบว่า ผลผลิตต่อไร่ในระดับต่ำ อีกทั้งเกิดความไม่มีเสถียรภาพของราคาโดยเฉพาะราคาที่เกษตรกรได้รับ ดังนั้นหากมีการมีการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ควรต้องปรับตัวเพื่อให้สินค้ายางพาราของไทยได้รับประโยชน์สูงสุด จึงมีข้อเสนอแนะเร่งด่วนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ดังนี้จัดตั้งให้ไทยเป็นศูนย์กลางยางพารา (HUB) ปลดปล่อยราคาเป็นไปตามกลไกตลาด โดยรัฐไม่เข้ามาแทรกแซง เร่งจัดตั้งการยางแห่งประเทศไทยควรเร่งพัฒนาตลาดกลางและตลาด AFET ให้เข้มแข็งเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกยางพาราพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสร้างสัดส่วนการใช้ประโยชน์ในประเทศให้สูงขึ้น สอนนโยบายเกษตรไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี (Thai Agricultural Policy Watch under the Free Trade Schemes: TAP Watch) - ขยายการลงทุนภายใต้ข้อตกลง

อาเซียน และอาเซียน+3 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการและการดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

สินค้าเมล็ดกาแฟของไทยถูกจัดว่าเป็นสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List) เพื่อป้องกันการผลิตภายในประเทศในภาพรวมที่ลดน้อยลง โดยเฉพาะการลดลงของการผลิตกาแฟโรบัสต้า เนื่องจากเกษตรกรเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นที่มีราคาสูงกว่าและผู้ครองตลาดส่งออกกาแฟ โรบัสต้าในอาเซียน คือ เวียดนามและอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ของโลกที่ไทยไม่สามารถแข่งขันได้ในส่วนกาแฟอาราบิก้าแม้การเพาะปลูกในตอนบนของประเทศจะมีแนวโน้มการผลิตเพิ่มขึ้น แต่ด้วยพื้นที่ปลูกน้อยทำให้ผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามกาแฟอาราบิก้า เป็นกาแฟที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญในด้านรส กลิ่นและคุณภาพเป็นหลักจึงส่งผลให้กาแฟอาราบิก้าของไทยมีคู่แข่งส่งออกและแข่งขันมากกว่ากาแฟโรบัสต้าและแม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะมียุทธศาสตร์กาแฟของประเทศปี 2552 – 2556 ซึ่งถือว่ามีแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมเกือบทุกด้านแล้ว แต่ที่ต้องเร่งดำเนินการ คือ เร่งรัดการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่มีให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยด่วน ทั้งการลดต้นทุนการผลิตเพิ่มผลผลิตต่อไร่ พัฒนาคุณภาพ เพิ่มมูลค่ากาแฟสร้างเอกลักษณ์กาแฟไทย ฯลฯ หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดำเนินการได้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้ก็จะส่งผลให้ภาคการผลิตกาแฟของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกาแฟโรบัสต้าไม่สามารถแข่งขันกับกาแฟจากประเทศคู่แข่งในอาเซียนอย่างเวียดนามได้อีกทั้งนโยบายการแทรกแซงของรัฐบาลก็ถือเป็นหารส่งเสริมทางอ้อมให้เกษตรกรปลูกพืชชนิดอื่นแทนปลูกกาแฟอยู่แล้ว ยังเป็นการตอกย้ำความตกต่ำให้แก่ภาคการผลิตกาแฟพันธุ์โรบัสต้าสำหรับกาแฟอาราบิก้าควรเน้นพัฒนาคุณภาพอย่างเร่งด่วน เพื่อให้โดดเด่นกว่ากาแฟอาราบิก้าของเวียดนามที่เริ่มขยายพื้นที่ปลูกทางภาคเหนือของประเทศเพิ่มมากขึ้น

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีที่ระบุนรายละเอียดไว้เบื้องต้น ไปใช้ในการวิจัยดังต่อไปนี้ 1) ระบบการเกษตรของไทย นำไปสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนของการเกษตรในประเทศไทย และขอบเขตการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 2) แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT นำไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพ ทั้ง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและ 3) แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ นำไปใช้ในการสร้างกลยุทธ์ให้กับกลุ่มเกษตรกรของชุมชนให้สามารถวางแผนและบริหารจัดการในการทำเกษตรชุมชนในกรอบประชาคมอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำไปเปรียบเทียบกระบวนการและผลการวิจัย พร้อมกับนำไปเป็นฐานข้อมูลในการปรับ

ประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ จะถูกนำไปใช้ในการออกแบบประชากรและตัวอย่างข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกรอบแนวคิดของการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 3 ต่อไป

